Ч. 407

ВІДДІЛ ТОВАРИСТВА УКР... BRANCH UKRAINIAN ... INCORPORATED 1924 Saskatoon, Sask. No. 31 ... TEMPLE ASSOCIATION

№ 465

Г. Коваленко-Коломацький.

НАУКА Й ГОРІЛЬЧАНИЙ ДУРМАН.

Ціна 10 центів.

Накладом
"УКР. РОБІТНИЧИХ ВІСТЕЙ"
Вінніпеґ, Ман., Канада.
1923.

Иосиф Н. Сельский

Г. Коваленко-Коломацький.

НАУКА Й ГОРІЛЬЧАНИЙ ДУРМАН

Ціна 10 центів.

Накладом
"УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ВІСТИЙ"
Віннїпеґ, Ман., Канада.
1923.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
University of Toronto

https://archive.org/details/naukahorilchanyd00kova

ВІДДІЛ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧО-ФАРМЕРСЬКИЙ
BRANCH UKRAINIAN LABOR-FARMER TEMPLE
INCORPORATED 1924
Saskatoon, Sask.
No. 31

I. Забобони первісної людини.

— Багато пригод та всяких життєвих невигод зазнавали люде за давніх, сивиною вкритих часів.

Найбільше терпіла та страждала людина від стихійних сил, тоб-то від тих сил, що ховає їх природа, яка нас оточує навкруги.

Сили тії здавалися первісним людям непоборними, непереможними.

Людина думала, що кожну стихійну силу можна тільки умилостивити, ублагати, умолити.

Безпомічна й безпорадна людина так і робила: люде божествили такі страшні для їхнього життя сили, як вогонь, грім, вітер то що.

Наші давні предки-славяне, ще задовго до прийняття християнства, мали багато богів і молилися до тих богів.

Вони вірили, що громом та блискавкою один бог заправляє, вітром та негодою правує другий бог, вогнем третій бог і т. д...

Кожному з тих богів предки наші подавали імена і молились до них.

Вірили ще наші предки, що у воді по річках живуть водяники й русалки, у полі живуть польовики, у лісі — лісовики, по хатах — домовики, а по болотах — дідьки.

Такі забобони та безпорадність людини тяглися довгі тисячі років.

Боги тії ніякої помочі людям звісно не подавали й не могли подати, бо й самі ті боги — людська вигадка.

Одначе, безпомічній людині здавалося, що коли буря чи злива дощова вщухне, коли грім не зробить шкоди, то це значить, що людині пощастило вмилостивити та впрохати того бога, що тою стихійною силою ніби керує.

Так тяглося життя людей дуже довго.

Тяглося воно доти, доки не прийшла на поміч людині велика та могутня сила, що зветься наукою.

II. Сила науки і знання.

Ця сила відкрила людині очі, просвітила їй розум і примусила правдиво зрозуміти ті з'явища природи, що оточують людину та що так жахали її колись.

З бігом часу, могутня сила науки великі послуги зробила людському родові.

Наука викрила в природі й дала на пожиток людині багато чого такого, про що людина не знала, чого не можна бачити очима.

Наука розбудила в людині допитливість розуму, бажання шукати розумом, що таїть в собі природа і весь всесвіт.

Всі винаходи та досліджування над природою робили й роблять вчені люде задля полекшення людського життя, задля влаштування того життя як найдогідніше.

Чого досяг людський розум, шукаючи нових стежок до кращого, вигіднішого людського життя, говорити зараз не будемо.

Про це мова буде иншим разом.

Зазначимо тільки, що всі винаходи, всі досліди над природою та її з'явищами роблять вчені люде тільки на добро людському родові.

Не винна наука, що люде не можуть, чи не хочуть так влаштувати життя, щоб все людство могло нарівні користуватися з здобутків науки.

Не винна також наука і в тім, що де-які люде обертають здобутки науки на шкоду собі й иншим людям.

Візьмемо кілька прикладів з життя.

III. Лихі люде знеславлюють науку.

В давнину люде боронилися від дикого звіря тим способом, що вбивали його або стріляли з луку, або капкани розставляли.

Тими-ж способами ловили та вбивали люде дичину всяку собі на потраву.

Аж ось, сімсот років тому, вигадали люде робити порох.

Вигадано рушницю, щоб з неї бити дикого звіря а дичину всяку на поживу.

Добрано способу, як рвати порохом каміння та нутро високих скал, коли треба залізну колію прокласти в горах.

Кожен знає, яка велика користь для людности від цього винаходу науки — від пороху.

А чи не обернули люде сей великий здобуток людського розуму на зло та на лихе горе иншим людям?

Скільки крови та сліз пролито через цю вигадку!

Скільки труду покладено та розумової сили витрачено на вигадку всяких велетенських гармат, бомб та иншого страшного приладдя, яке за помічю пороху косить людей, як траву, руйнує міста та села, вигублює ліси, нівечить ниви підчас війни.

Але-ж хіба винна в тому наука, хіба винні

ті люде, що вигадали сімсот років тому порох?

Візьмемо инші винаходи людського розуму та думки — елєктрику та ґаз.

Скільки корисного, пожиточного дала людности елєктрична сила.

Елєктрика дає найкраще світло на суші й на воді — по пароплавах наприклад.

Елєктричні залізниці дають змогу людям дуже швидко переїздити з одного місця на друге та перевозити велику вагу.

Елєктрична сила рухає машини по всяких заводах та фабриках.

Нею користуються по лікарнях, лікуючи слабих та недужих.

Цю-ж таки силу беруть для освітлення глибоких шахт (копалень), де добувають глибоко під землею вугіль камяний, руду залізну то-що.

Тут елєктричне світло в великій пригоді робітникам, бо світити свічками, або гасом (нафтою) дуже небеспечно по шахтах: тут трапляються вибухові ґази і найменша необережність з вогнем, хоч-би то була закурена цигарка, призводить до вибуху тих ґазів і до загибелі людей, що роблять по шахтах.

А чи не обернули люде й цей великий винахід — елєктрику на свідоме вигублювання десятків і сотень тисяч люду підчас кривавих війн одної держави з другою?

Чи приходило на думку винахідникові, дослідувачові електричної сили, що люде стануть вживати тую силу задля всяких згубних для людського роду вигадок?

Певна річ, що винахідник-дослідувач електрики не мав на увазі, що люде користуватимуться з його винаходу для сліпучого проміння, для прожекторів, щоб краще вигублювати вороже військо, для електричних мін, що враз сотні і тисячі вояків виносить в повітря разом з землею.

А яка вина науки в тому, що вона знайшла ґаз для пожиточного користування людини, а тая людина знайшла стежку до виробу задушливого ґазу, щоб вигублювати ним людей, одягнутих в салдацькі мундури?

А винахід способу користування парою хіба не така сама доля спіткала?

Парові залізниці вигадано для найбільшої вигоди людини при переїздах та при перевозці великої ваги.

А тепер залізниці — найкращий помічник для воюючої держави; яка бо держава має густу сітку залізниць, тій державі лекше й скоріш можна перекинути на фронт велику силу війська.

Але-ж чи винна наука, що вигадала спосіб користування парою для залізниць?

Чи винні ті люде науки взагалі, що їхні винаходи та досліди на добро людині допомагають тепер душегубству?

IV. Трутизну ліки обернули на згубу.

Наука вигадала й знайшла богато всякої трутизни: стріхнін, ціяністий калій, мишак, морфін, сулема, хлороформ то-що.

Є отрута такої сили, що людина, заживши її, вмірає дуже скоро.

Всяку отруту вчені люде знаходили теж на добро людське, а не на шкоду.

Багато є такої трутизни, що її домішують лікарі до всяких помічних ліків, як от морфін, мишак, опіюм, кокаїн то-що.

Але є багато нерозумних людей, що вживають тую трутизну собі на шкоду та на погибель: не поталанило людині в житті, вона й хапається за отруту.

Є ще такі люде, що покінчити з життям не стає їм сили; але й переносити якісь життєві недогоди або злидні їм тяжко, не сила.

Такі люде знаходять собі порятунок в тому, що починають дурманити себе трутизною.

Такою трутизною є морфін.

Морфін страшний тим, що людина звикає до нього, як п'яниця до горілки.

Почавши заживати морфін, людина не має вже сили покинути його. А наслідки того заживання страшні для людини.

Спинимось трохи над цею трутизною.

Як людина себе почуває, коли заживе морфіну?

Спершу людині буває дуже гарно.

Всі страждання та муки, сердешний біль, нудьга, сум десь щезають.

Всі клопоти та турботи життєві уявляються людині зовсім не такими важкими, якими вони є справді.

Людина стає радісною, веселою, їй нічого не страшно, про все байдуже.

Думки ніби проясніли й жваво працюють, одна другу пошибають.

Ніякі недогоди вже не страшні: людині здається, що вона все переможе, все подолає...

Аж ось минає трохи часу; помалу-малу дурман починає щезати- проходити.

Думки починають працювати правильно. Людина ніби очунює, а очунявши, бачить, що в житті нічого не змінилося: той-же самий біль у серці, ті-ж клопоти, ті самі невигоди життєві, що й були перед вживанням дурману.

Ба ні! Зміна сталася в самій людині; змінився її тілесний і духовний стан, але змінився на гірше; людина стала слабішою на нерви, бо-

язкішою, змученою, стала почувати якесь духовне пригнічення та підупад на силах.

Прокинувшись від дурману й побачивши, що нічого не змінилося на краще, а ще ніби погіршало життя, в людині прокидається непереможна жадоба знову зажити того трунку, що давав їй тимчасово радість життя та втіху.

З бігом часу людина так звикає до трутизни морфіну, що вже не сила її відсахнутися, покинути назавше дурманитись.

Так все більше та більше підупадає людина на нерви, марніє, а за два-три роки такий морфініст стає нікчемним сотворінням. Стає людиною, нездатною до праці, живим мерцем, руїною...

Невже-ж ми маємо право винуватити науку за те, що вона довідалась і добрала способу добувати тую трутизну-морфін з макових головок?

V. Чи алькоголь отрута.

Балакаючи про отруту, ми дійшли оце до найбільш уживаної людьми трутизни-алькоголю чи спірту.

Виробляти алькоголь вигадано було так само на добро людському родові.

Кожна аптека, де виготовляють всякі помічні ліки, не може обходитись без спірту.

Не можуть обходитись без нього й лікарні, що мають свої аптеки.

Тимчасом, люде дуже скоро почали вживати цей винахід науки собі на шкоду: зробили з алькоголю отруту для себе.

Так, алькоголь чи инакше кажучи, спірт — отрута.

Людина, що заживає спірту, отроює себе ним, набуває собі ріжних хвороб, а вони наближають таку людину до могили, до завчасної смерти.

Знайдуться, звісно, такі люде, що не погодяться з думкою, що спірт — трутизна.

Знайдуться й такі що оборонятимуть спірт, казатимуть, що це, мовляв, наклеп на нього.

Вони казатимуть, що спірт чи алькоголь не отрута, що він не шкідливий для людини.

Треба тільки, щоб люде заживали спірт чистий, без ніякої домішки.

Чи наклеп це на алькоголь, що він трутизна, чи це правдива думка, чи шкідливий він для нашого здоровля чи ні, про це говоритимем тут на підставі дослідів науки над тими людьми, що не цураються алькоголю.

Наукою досліджено, як впливає на людину алькоголь, яку шкоду він їй робить.

Наукою-ж таки викрито, що алькоголі є ріжні і чинність їх, вплив на наше здоровля, не від

усіх алькоголів однакові, не всі в одній мірі шкідливі.

Найменше шкодить людині той алькоголь, що зветься етильовим алькоголем.

Але опріч етильового алькоголю є по всіх спіртових трунках багато инших алькоголів, що дуже шкодять здоровлю людини.

Наукою викрито, що один алькоголь вдвоє шкідливий проти етильового алькоголю, другий вчетверо шкодить, а є такі алькоголі, що з шістнадцять раз шкідливіші, ніж алькоголь етильовий.

Але безпомилешно доведено, що всі алькоголі шкідливі, тільки один руйнує наше здоровля більше й скоріше, а другий менше і спроквола.

Один швидкою ходою веде людину до могили, а другий дає людині пільгу.

Ті люде, що не розминаються з чаркою, боронять алькоголь і кажуть таке:

— Хіба винен алькоголь, що де-які люде не знають міри і п'ють по-багато спіртових трунків; нехай будуть повздержливими, коли трапиться чарка.

Тоб-то й є, що не всі люде однакові.

Природа так створила людей, що вони один до одного не підходять вдачею.

Є багато людей, що мають слабку вдачу, не тверду волю.

Такі люде і потрапляють в лабети алькоголю.

Хіба мало загинуло від алькоголю хороших, талановитих, корисних для народу людей через неповздержливу з природи вдачу?

Статистика вирахувала, що десять душ з кожної сотні людей гине від алькоголю.

Десять душ на кожну сотню мають неповздержливу вдачу й передчасно гинуть від спіртових трунків.

Чи годиться-ж байдуже дивитися на загин отих десяти чоловіка з кожної сотні?

Чи не повинна людність признати, що алькоголь по всяких спіртових трунках — трутизна, що він шкідливий людському родові?

Алькоголь однаково шкідливий з чого-б його не здобути: чи з винограду, чи з пашні, чи з картоплі.

Він однаково згубний для людини, як у виноградному вині, так і в горілці, а тим паче — у самогоні.

За старих часів, коли ще не знали способу здобувати спірт з пашні, з картоплі та з буряків, люде дурманили себе тим алькоголем, що є в виноградному вині.

Заживали вина що найбільше по південних сторонах, що прилягають до Середземного моря.

Тут розводили багато винограду, бо підсоння по тих сторонах якраз добре для того овочу.

Заживали там виноградного вина по багато й вельможні пани і прості люде, всі пили його, як воду.

Що-ж з тими народами на Півдні сталося?

Яка доля спіткала цю роскішну, багату країну?

Історія людности, наука про життя тих давніх народів, росповідає, що народи тії геть вимерли, перевелися через надмірне вживання алькоголю.

Вимірали люде спроквола, не одразу, а їх заступали инші народи, що приходили з північних сторін, де не знали ще того згубного трунку-алькоголю.

В північних краях виноград не ріс; виноградне вино було дороге через далеку приставку та й зберігати його довго не вміли; способу гнати спірт з пашні так само люде ще не знали.

От усе це і врятувало північні народи від отроювання алькоголем та від вимірання.

Вміли, правда, по північних краях робити спіртовий трунок з меду, але-ж зберігати його довго не вміли: медовий трунок дуже скоро псувався.

Мед пили тут здебільшого заможні стани людий — князі та панство.

Тільки вони заживали медового трунку на своїх святах врочистих та на учтах усяких.

Отже історична наука вчить нас, що рід людський по північних сторонах зберігся та заступив ті народи, що перевелися на Півдні (по берегах Середземного моря) тільки через те, що спіртові трунки не були тоді поширені серед північної людности.

Північне підсоння не дозволяло людям розводити тут винограду, щоб з його здобувати алькоголь на Півдні, а гнати горілку з хліба не вміли.

Та ось з бігом часу руйницька робота алькоголю досягла й до північних країв, коли добрали способу гнати спірт з того овочу, що родить на півночі — з жита, картоплі, з буряків, тощо.

Почали люде й тут дурманитись алькоголем.

Годі вже простому та бідному тільки дивитися, як князі та пани дурманяться медом.

Настала пора й собі дурманом-алькоголем памороки забивати.

Вигадала наука гнати спірт не дуже давно.

Спершу вживали його, як знадібок до всяких ліків від хвороб.

Та незабаром почали вживати спірт і як дурман, що виводить людину з нормального, тоб-то звичайного, здорового стану.

З тих пор, як вигадано гнати спірт зі збіжжя, отрута алькоголем почала ширитись і між людністю, що залюднює північні краї.

Отрута ця широкою хвилею котиться тепер геть по всьому світу.

Вона забирає багато люду та призводить до виродження, до тілесного й духовного каліцтва, до підупаду нових поколінь на розумових і духовних силах.

Це розпросторення алькогольного дурману дуже небеспечне для роду людського.

Вчені люде, що досліджують життя народів, дуже занепокоєні з того, що вживання алькоголю приведе через якусь сотню-дві літ до вимірання людности; як це сталося з тими народами, що жили колись на Півдні.

Але це вимірання буде ще більш страшне, більш небеспечне.

Коли вимірала людність по південних країнах, тоді зоставалися незачепленими ще отрутою народи на Півночі.

Ці народи й заступили тих, що повимірали на Півдні.

А де-ж тепер візметься свіже, здорове на сили і розум покоління, коли люде всіх країн світу заметилися, заразилися оцією спіртовою отрутою?

Адже це лихо торкнулося вже й тих напівдиких ще народів, що залюднюють далекі частини світу, як от Арфика, Австралія...

Вже й туди протоптала стежку отрута-алькоголь.

VI. Чи алькоголь гріє людину.

Люде, що звикли заживати спіртові трунки, намагаються все таки боронити алькоголь і кажуть таке:

Нехай алькоголь справді шкідлива річ; нехай правда тому, що від його небеспека для всього людства.

Але-ж обходитись без алькоголю людям все таки не можна.

Алькоголь потрібний тим людям, що на морозі мерзнуть.

Він загріває нам тіло, надає бадьорости та жвавости.

Змерзла людина на морозі, або підчас осінньої слоти, випила чарку-другу горілки і враз загрілася.

Так кажуть оборонці спіртових трунків.

Деяка правда в їхньому міркуванню є, але не вся правда.

Ось послухаймо, що говорить з цього приводу наука.

Та наука, що дослідила людину, що добре вивчила й знає життя нашого тіла, нашого орґанізму.

А наука та говорить ось що:

Алькоголь в горілці справді зогріває нас, він справді збільшує тепло в нашому тілі.

Але-ж те тепло й щезає дуже швидко з нашого тіла.

Наука докладно навчила будову нашого тіла, нашого орґанізму.

Вона знає, скільки тепла виробляє людське тіло само собою, без помочі алькоголю; знає скільки тіло витрачає того тепла, скільки забирає його холод.

Одно слово, науковим способом довідались вчені люде, який прибуток тепла в людському орґанізмі й які його витрати.

Вчені люде робили спроби і над тими людьми, що зажили алькоголю і над тими, що його не пили.

Такими спробами чи дослідами викрито, що хоча тепла у цеї людини, що зажила алькоголю й прибуло, але й витрата того тепла збільшилася якраз на стільки, скільки його прибуло.

Отже виходить, що тіло людини ані трохи не збогатилося на тепло через вживання алькоголю.

Навпаки, помічено, що тепла ніби поменшало ще: відразу людина ніби загрілася, коли випила спіртового трунку, але-ж дуже скоро така людина зачинає ще більше мерзнути, холод ще більше дається в знаки, ще більш дошкуляє.

Ні, алкоголь на холоді — облудний приятель людині!

Спіртові трунки ані трохи не допомагають переносити холод та зимову негоду.

Приклади з життя як найкраще про це свідчать.

Послухаймо, що кажуть нам приклади.

Наша земна куля має такі краї, де панує безперервний холод.

Сонця там ніколи не видно на небі.

Всю країну вкрито віковічною кригою й вона ніколи не ростає.

Країна ця — на далекій Півночі і зветься вона північним бігуном, або — північним полюсом.

Супротивна частина земної кулі, що на далекому Півдні, зветься південним бігуном, або південним полюсом.

Від цього південного бігуна до північного проходить крізь земну кулю ніби вісь, на якій обертається наша планета круг сонця.

Ніякої восі направду там нема, її ми уявляємо в своїх думках.

Були колись такі відважні люде, що хотіли знати, що на тому північному бігунові робиться.

Їм хотілося довідатись, чи є там якісь живі твари, чи є якесь життя в тій холодній країні.

Тягла тих людий до північного бігуна непереможна сила знання та науки й допитливість людського розуму.

Один з таких відважних людей прозивався Вайнрехт, морський ляйтнант, офіцер фльотський.

Їхати до бігуна треба морем, кораблем.

От цей ляйтнант Вайнрехт і вирушив в далеку путь, набравши команду до свого корабля.

Всі матроси були в нього Дальматці.

Були то люде не звичні до холоду, бо в Дальматії, що була до останньої війни під австрійською державою, підсоння тепле.

Багато місяців довелося мандрувати Вейнрехтові та матросам ріжними морями, поки вони дісталися до бігуна.

Довго вони перебували в непрохідних льодах на Півночі, зазнали багато невигод всяких від холоду та негоди.

Так от цей ляйтнант Вайнрехт каже, що сопутники його матроси не вживали спіртових трунків, не грілися горілкою і тільки через це добре переносили холод та негоду.

Ляйтнант Вайнрехт ще каже таке: хоча його матроси були родом з Дальматії, з теплого краю, але їм було лекше переносити холоднечу в тих льодах, ніж тамошнім рибалкам-китоловам, що звикли змалку до холоду, але звикли також грітися горілкою.

З тих пор всі мандрівці, що вирушали до тих спокон-вічних льодів, набірали завжди команди-матросів з таких людей, що не заживають спіртових трунків.

Другий відважний дослідувач північного бігуна Нансен те саме говорить, що й Вайнрехт.

Нансенові спало на думку перейти впоперек тую крижану пустиню.

Він наважився дістатися туди, де не ступала ще людська нога.

І Нансенові пощастило досягти того.

Він відокремився з кількома матросами від корабля й подався в небеспечну путь.

А небеспечна ця путь тим, що людині легко загинути серед крижаної пустелі — замерзнути, або звалитися в крижану росколину.

Нансен каже, що пощастило йому перейти щасливо тую холодну пустелю тільки тому, що ні він, ні його товариші — сопутники не заживали алькоголю, не грілися на холоді спіртовими трунками.

VII. Чи алькоголь прибільшує сили людині.

Багато людей думає, що чарка горілки прибільшує сили людині.

Люде ті думають, що коли людина виснажиться за важкою роботою, коли втомиться й підупаде на силах, через далеку путь — здорожиться, мовляв, то такій людині чарка горілки саме вподу.

Вони думають, що алькоголь кріпить силу такій людині, бадьорить її.

Отже наука про життя людського тіла доводить нам, що це облудна думка, помилкова.

Як на тепло, так і на силу наука про людське тіло дивиться однаково.

Тепло й сила в нашому тілі, як і у всякої животини, беруться з доброго, поживного харчу.

Сила від горілки, то омана для людини, що звикла кріпити себе в роботі спіртовим трунком.

Досвід, спроби над зморепими роботою людьми довели, що як тільки така людина випє горілки, то їй здається зразу ніби людина тая покрепшала, стала бадьоріщою.

Але-ж то тільки так здається.

Бадьорість тая не природня, тимчасова, хвилева, вона дуже скоро минає, проходить.

Зразу такій людині здається, що вона по-

крепшала, але-ж ось минуло трохи часу й людина почула себе ще більш слабшою на силах, ще більш кволою, або, як кажуть у нас — розвареною.

Наука дослідила, що в девяти чоловіка з одного десятка людей, які кріпили себе в роботі горілкою, тіло у них і всі мязи ставали охлялими, слабшими, ніж вони були перед заживанням алькоголю.

Отже наука непохитно довела, що ні сила, ані тепло не прибуває до людського тіла від алькоголю.

Міцною на сили й багато має тепла тільки та людина, що добре живиться, що харчується такою потравою, яка має багато білку та цукру.

Що алькоголь не повертає людині витрачену силу, про це доводять ще такі приклади.

Є такі високі гори, що вершки їх ховаються аж у хмарах.

Такі гори є на Кавказі; їх укрито віковічним снігом і він ніколи не ростає на них.

Є такі гори й по иншіх краях та державах, як от в Італії, Швайцарії то-що.

Багато є таких людей, що пускаються в мандри по тих горах.

Одним мандрівникам цікаво побувати на таких високостях, аж у хмарах.

Другим цікаво видертись на ті хмародряпи

— гори, щоб їх оглянути, позаписувати, що вони там бачили й тим прислужитися науці про гори та про їхню будову.

Мандрувати по горах дуже важко; мандрівки ті сильно змарюють людей, відбирають багато сили.

І от здавалося-б, коли алькоголь повертає здороженій людині силу та міць, то й мандрівцям по горах треба-б його при собі мати.

А от-же досвідчені мандрівці геть викидають з свого харчового припасу спіртові трунки, вони їх зовсім не вживають.

Кріплять свої сили мандрівці найбільше такими харчами, де є багато білку, цукру та о вочевої кислоти.

Такий харч найбільше допомагає нашому орґанізмові виробляти тепло та силу; він найбільш корисний та пожывний для тіла.

Був ще такий випадок у Швайцарії:

В цій маленькій державі — республіці є високезна гора, що зветься Мон-Блян.

Гора тая має кілька верст височини, а верх її ховається у хмарах.

От і надумалися Швайцарці поставити на тій горі обсерваторію.

Обсерваторія, це такий будинок, з якого стежать чи спостерігають за поміччю добраного

приладдя, як от підзорна трубка то-що, за небесними світилами — за зорями, за місяцем та за иншими планетами.

Слово "обсерваторія" німецьке; Німці взяли його з латинського слова "обсервація", по нашому це значить — стеження, чи спостереження.

Ото-ж з метою стеження чи наглядання за планетами й надумалися Швайцарці поставити на горі Мон-Блян отой будинок — обсерваторію, щоб в йому жили люде, яких до цього діла приставлено.

А треба знати, що воздух на такій високості дуже рідкий і людина, що ним дихає, часто-густо хворіє гірською хворобою.

Коли нагадали людям, що мали спорудити тую обсерваторію, про цю небеспеку, про гірську хворобу, то вони так відповіли:

— Люде, що живуть високо по горах, тільки через те хворіють на тую хворобу, що дуже щиро моляться до шкляного бога, що не розминаються з чаркою...

VIII. Гуляймо — розважаймось без отрути.

Люде, що не хочуть ніяк порвати з алькогольним дурманом, чіпляються ще за одну приключку, щоб оборонити вживання спіртових трунків.

Вони кажуть ще таке:

Спіртовий трунок не слід викидати з ужитку, він бо допомагає людям єднатися між собою.

Ось збереться кумпанія в свято, чи на весілля, чи на хрестини, чи на храм.

Сидять люде, як тумани, не знають, як бесіду почати, поки не дадуть по чарці.

А проковтнувши чарку-другу, язики враз порозвязуються, люде повеселіпають, жвавіщими стануть.

Нехай так! Се міркування правдиве.

Але чому тая жвавість та веселість буває приємною тільки для тієї людини, що в чарку заглянула?

Чому тая веселість відворотна для того, хто не задурманив голови чаркою?

Чому тверезій людині одворотно сидіти в пяному товаристві?

Через віщо розмови та жарти пяної кумпанії здаються дотепними й розумними тільки тим людям, що алькоголю зажили?

Через віщо тверезій людині, що потрапить до такої веселої кумпанії, розмови пяних людей здаються дурним верзяканням та пяним патяканням?

Через що воно так, що пяна людина говорить часто-густо таке, чого вона ніколи не говорила-б по тверезому?

Алькоголь допомагає людям єднатися, кажуть прибічники дурману.

Але-ж алькоголь не тільки єднає, а й розєднує часто-густо людей.

Хіба мало трапляється таких випадків, що одна людина по тверезому зробить другій людині якусь дрібненьку прикрість, обиду.

Зобидженний змовчить, стерпить, бо тверезий розум скаже йому, щоб він не сварився зза дрібнички, не рвав добрих відносин з людиною.

З бігом часу обида тая й забудеться вже і люде живуть в добрі між собою.

Та ось трапилося обом зійтися за чаркою.

Тут і почалося чіпляння одного до другого та пригадування, хто що кому зробив прикрого, хто кого й чим зобидив.

От і посварились люде, збили бучу за онучу.

Инший знов хотів-би чим небудь допекти своїому сусідові, але тверезий розум наказує йому не робити того, не сваритися.

А трапилось сусідам чарку зажити, гляди, люде пустилися берега: язики їм розвязалися й почалася сварка, та така сварка, що й до петельок доходить.

Не дурно бо люде й приказку склали: що в тверезого на умі, те у пяного на язиці.

Найрозумніші голови піддаються поганому впливові алькоголю.

Спіртовий трунок примушує часто-густо робити всякі дурниці й людей великого розуму та доброго серця.

Така людина надуріє з вечера, а на ранок, коли прокинеться, зазнає великого сорому та гризоти.

Людина сама собі дивується, як могло статися з нею таке негарне діло? Як людина допустилася до брудних вчинків?

До людини приходе каяття за своє поводження та вчинки.

Але сказано: буде каяття, та не буде воротя.

Погляньмо тепер, що робиться з головою людини, з її розумом, коли вона заживе алькоголю.

Відповідь на це питання дає наука про будову людського орґанізму.

Наука каже, що алькоголь, потрапивши в людський шлунок, а з нього в кров, вбиває в людині жизненні зявища.

Зразу алькоголь параліжує (вбиває) найбільш делікатні, найбільш чутливі наші орґани.

Коли ми хочемо щось сказати чи зробити, то се наше бажання сказати чи зробити мусить, несвідомо для нас, пройти через ті делікатні орґани.

Коли ці орґани параліжовано алькоголем,

то людина говорить часто-густо таке, що й купи не держиться.

Далі алькоголь параліжує нам слух, нюх, язик, зір, память; перестають слухати нас ноги, руки.

Коли-ж людина заживе багато алькоголю, то її орґанізм цілком параліжує; людина стає живим трупом, мерцем, роби з нею що завгодно.

Але щоб наговорити всяких дурниць та наробити непотребства, не треба багато вливати в себе алькоголю.

Оті делікатні та чутливі орґани, що про них ми вже згадували, дуже скоро коли не параліжуються цілком, то сильно слабшають від алькоголю.

Ми тоді не розважуємо над тим, що говоримо, або що робимо; губимо контролю, що добре, а що лихе, що можна робити, а чого не годиться.

Для людини немає тоді жадних перепон; їй здається, що все можна робити, все можна казати.

І от, коли збереться таке горільчане товариство з параліжованою алькоголем здібністю думати, то мова кожного з них, балачки та жарти здаються їм і розумними й дотепними.

Соромлива людина тут, яка по тверезому пари з уст не пустить, стає враз балакучою,

сміливою, часами зухвалою, або отвертою до нудоти.

Така соромлива людина забуває вже про свою соромливість.

Соромливість, ота скромність, виходила в людини, через боязкість зачепити когось словом та образити.

А заживши алькоголю, язик у людини розвязався; з уст полетіли насмішки, кпини, глузування, бо в людини ослабли оті делікатні орґани думання та контролі над собою.

Через ослаблення тих орґанів думання, людина губить в собі людську подобу і привподоблюється до тварини.

В неї прокидаються звірячі почуття й людина буде робити найогидніші вчинки, не зазнаючи ніякого сорому.

Не дурно люде, що не вживають спіртового трунку кажуть: бридко тверезому межи пяними сидіти...

Та й справді бо бридко!

Отже, коли ми розважимо все те, що говорить наука, то мусимо признати, що алькоголь лихий товариш і підчас єднання людей, чи на товариській бесіді, чи на якомусь громадському святі.

Наука каже, що люде повинні єднатися та розважатися без дурману, щоб у кожного розум

був ясний, чистий, не затьмарений горільчаним дурманом.

Нехай тая розвага не буде такою ніби веселою, гамірною, жвавою.

Ми повинні тямити, що "веселощі" тії виходять з брудного жерела.

Адже людина, заливши собі очі горілкою, позбувається ясного, здорового розуму!

А розум, це найвищий і найбільший дар Матері-Природи.

Дар цей дає змогу відріжнити людину від безсловесної худобини.

IX. Алькоголь — лютий ворог села.

На прикладах пекельного життя тих сімейств на селі, де батьки знаються з шкляним богом, ми бачимо до чого приводить отрута-горілка.

Скільки горя, скільки лиха в тій сімї, де батько або мати троять себе горілкою!

Лайка, бійка, повсякчасна колотнеча там не переводяться.

Добро такої сімї марнується, переводиться; робота по хазяйству не в свій час робиться, розводяться злидні та нужда.

Діти в такій сімї випростають без доброго догляду та науки — розпусні, злодійкуваті, ледачі.

Ще добре, що горільчана отрута мало ще торкнулася нашого сільського жіноцтва.

Жіноцтво здебільшого несе на собі ввесь тягар отроєння горілкою своїх чоловіків.

Не дурно українські жінки поскладали багато пісень, по яких вони виливають свою тугу, своє горе — бідування, що зазнають через п'яниць — чоловіків.

Горе мені, моя рідна мати, жити за п'яницею — співається в одній пісні.

А хіба мало є таких пісень?

До чого приводить людину нахил до спіртового трунку, ми бачимо з нашого життя за останні роки.

Поки була правдива горілка, люде нею дурманилися.

Аж ось "монополька" не стало й люде добрали способу самі гнати та почали дурманитися "самогоном".

По селах тепер трапляються такі сімї, що витрачають на той страшний дурман — самогон останнє зерно...

Великий, мовляв, клопіт, що сімя на весну зістанеться без хліба!

Піде жінка, або діти по хатах та й напозичають на вічне віддання!...

Чи-ж робитиме таке, чи переводитиме па-

шню на казна-що людина з незатроєним алькоголем розумом, з здоровою головою?

Чи можна назвати приятелем людського роду алькоголь, коли він приводить людей до нещастя, до горя, до руїни нашого здоровля та до завчасної смерти?

Ні, алькоголь не приятель нам, а лютий ворог і з ним треба боротися, що є сили.

Треба дивитися на алькоголь, як на дурман, як на отруту нашого тіла й душі.

Особливо шкідливий для нашого орґанізму той алькоголь, що добувають його простацьким робом — самогоном.

Скільки-б раз не переганяти хатнім способом самогону, в йому все-таки зоставатиметься багато такого знадібку, що дуже шкодить нашому здоровлю.

Дуже шкідливою вважається, наприклад, сивушня олія й її ніяк не можна вибавити з самогону.

Ось, погляньмо, якими хворобами обдаровує людей алькоголь, а найбільше той алькоголь, що є в самогоні.

Хвороби ті такі: перероджения нирок, ожиріння та затвердіння печінки, ожиріння серця, розрив судин в головному мозку, хронічні (такі, що не злічуються) катари шлунку (жолудка), водянка, біла горячка і всякі душевні хвороби.

— Все це правда, але як покинути вживати спіртові трунки, коли чарка горілки дає людині змогу забути про своє горе невсипуще, про свої клопоти надмірні, забути про свої болячки щоденні?

Так говорять ті люде, що зріднилися з чаркою, але не зазнали ще на собі лиха від неї, бо ще не прийшла на них пора.

То правда, що алькоголь дає людині змогу забути на деякий час про своє горе-біду.

Не дурно бо й приказку зложено: пяному море по коліна.

Та чи на довго-ж людина спекається того горя-клопоту, заживши дурману?

Чи не вернуться вони знову до людини, як тільки дурман випарується з голови?

Мусять вернутися!

Адже через те, що людина задурманить себе, нічого не зміниться в життю на краще.

Навпаки, людина витверезившись, ще гірше себе почуватиме.

Бо до того горя, що хотілося втопити його в горілці, приточиться ще біль в голові, сердешна нудота, втома, духовне пригнічення, нехіть до роботи.

Такій людині немає иншої ради, як тільки наново напитися, знову дурману зажити.

Точнісінько так, як тим людям, що дурманяться морфіном.

І так день-у-день мусить людина заглядати в чарку, коли в неї не стане снаги за розум взятися, коли людина не зрозуміє, в яку страшну прірву пхає її лютий ворог алькоголь.

Натрапивши на таку слизьку стежку, людина не в силі вже нічого робити: яка вже там з пяного робота.

Такій людині залишається тільки пити на готове, на те, що раніш надбано.

Адже горілка не вода, збанком у криниці її не набереш; треба щось продавати, або в заставу давати...

Алькоголь ще тим небезпечний, що він троїть наш орґанізм спроквола. Як шашель з'їдає не відразу, а точить його поволі, так і алькоголь у спіртових трунках спроквола руйнує наше здоровля, коли заживати горілку навіть помірно.

Руйнуюча робота спірту відбивається навіть на нащадках тих людей, що його заживають.

Мало хто з пючих і непючих спинявся думкою ще ось над чим: чого це по наших селах є так багато глухих та німих?

Чого це за малим не в кожному селі є придуркуваті, йолопуваті, і взагалі багато таких

людей, що про них кажуть: не всі дома, дурноверхі?

Через віщо по наших селах є багацько пранцюватих, золотушних?

Ясну й докладну відповідь на ці питання можна знайти по наукових книжках.

З книжок тих довідуємось, що вчені люде робили досліди над людьми й переконалися, що родяться діти й виростають придуркуватими, глухо-німими, пранцюватими то-що здебільшого через провину коли не батьків тих дітей, то через провину ще дідів, або й прадідів їхніх.

Діло в тім, що і лихі прикмети людини і хороші переходять часто-густо спадщиною до дітей навіть в далекому поколінні.

Коли людина провадить нездорове, ненормальне, як то кажуть, життя, коли людина живе не так, як велить жити природа людська, то це може відбитися не тільки на породі дітей тієї людини, а й на внуках, або й на правнуках її.

Наука довела, що родяться діти каліками тілесними (глухо-німі, пранцюваті, золотушні) і духовними каліками (придуркуваті, причинні — падуча хвороба — душевно слабі, гістеричні то-що)—родяться й виростають такими люде через те, що зачато їх в материній утробі тоді, коли

батько або мати були не тверезі, були одурманені алькоголем.

Отже кожен прихильник спіртового трунку, всякий, хто звик приклонятися перед шкляним богом, мусить і про це памятати.

Нехай кожна така людина памятає не ті;ьки про своє власне життя та здоровля, а й про життя та здоровля тих нащадків, які в людини можуть бути.

Цілком здорові й нормальні, не каліки душею й тілом, нащадки можуть бути тільки в таких людей, які цураються заживати алькогольний дурман.

Так навчає нас наука про життя людського орґанізму, про життя людського роду.

X. На закінчення.

Закінчимо нашу бесіду тим, чим її почали.

Могутня сила науки, що займаються нею найбільші та найкращі розуми роду людського, веде людність всього світу до кращого розумнішого життя.

Всі винаходи, всі відкриття, що робили їх і роблять вчені люде, мають єдину мету: добро людини.

Без науки людність здичавіла-б, занепала, прийшла-б до первісного свого стану.

По тих краях, де гарно квітне наука та освіта, там і людність розвивається краще, жвавіше й жити всім вільготніше.

Тут згадувано було про деякі відкриття та винаходи науки, як от порох, електрика, пара то-що.

Над усім тим працював людський розум задля добра людини.

Задля людського добра, а не на згубу людям вигадала наука й алькоголь здобувати.

Але нерозважні люде обернули цей винахід людського розуму на згубу-погубу легковажних та легкодушних людей.

На початку нашої бесіди говорилося, як людська неправда та ненажерливість обернули великі знаходи науки на шкоду та на погибель людям.

Те саме сталося й з алькоголем.

Напів-дикі племена далеких частин світу — Африки та Австралії довго не знали спіртових трунків, хоч ними давно вже дурманились люде по инших частинах світу.

А тепер ненажерливість та охота до наживи анґлійських та американських підприємців та промисловців знайшла стежку й до тих, не отроєних ще цим дурманом, племен.

Та настане час, прийде пора, коли кожний винахід людського розуму займе ту постать, те місце в житті людини, для якого той чи инший винахід призначено, тоб-то на добро людині, а не на шкоду їй.

Настане ця пора тоді, коли народиться й виросте осяяне променистим світлом знання та науки покоління працюючих людей всього світу.

Така пора мусить прийти, так станеться, так повинно бути.

Коли-б так не сталося, коли-б великі здобутки науки та знання вживалися не тільки на добро, а й на погибель людського роду аж поки світу-сонця, тоді повинно збутися пророкування нашого великого поета Т. Шевченка, який в пророчому натхненні сказав, що

. . . . . сонце стане
І осквернену землю спалить.

Примітка: Складаючи цю статтю, автор користувався в значній мірі перекладом праці д-ра І. Гаулє — ординарного професора Ціріхського університету: "Как действуют спиртные напитки на человека".

ВІДДІЛ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧО-ФАРМЕРСЬКИХ ЛІМ
BRANCH UKRAINIAN LABOR-FARMER TEMPLE ASSOCIATION
INCORPORATED
1924
Saskatoon, Sask.
No. 31

КОЖДИЙ

робітник і фармер повинен читати передовсім робітничі часописі!

Чому?

Бо робітнича часопись обговорює кожду подію в краю і в світі лише зі становища інтересів робочого люду.

Одинокою робітничою часописею в Канадї є

"УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ"

що виходить в Віннїпеґу два рази на тиждень і коштує лише $4.00 на рік.

Хто читає "Українські Робітничі Вісти", виробляє собі суцільний світогляд і може осудити кожду подію в суспільнім житю.

"УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ" виступають проти кождого лайдацтва поповнюваного на робочім народї.

"УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ" доносять про робітничий рух на цїлім світї, про боротьбу робітничої кляси.

Хто хоче знати, як свідомі робітники думають про суспільні події, хто хоче навчити ся соціялїстичної думки, нехай читає передовсім "УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ".

Адреса:

"UKRAINIAN LABOR NEWS"
Cor. Pritchard & McGregor Sts.,
Winnipeg, Man.